

Οι «ικανότητες» των μαθητών και των εκπαιδευτικών στην κοινωνία της γνώσης

The "abilities" of students and educators in knowledge society

Ανδρέας Πράσιнос, Φιλολόγος ΠΕ02 και επιστημονικός ερευνητής, Bachelor Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, *andreaspr.27@gmail.com*

Andreas Prasinos, Philologist PE02 and scientific researcher, Bachelor National and Kapodistrian University of Athens, *andreaspr.27@gmail.com*

Abstract: The purpose of this work is the search and description of the context of the "skills" of teachers and pedagogues that both students and teachers are required to acquire and adopt in modern knowledge societies. Through the article, therefore, it is intended to analyze the events and components that formed a certain framework of "abilities" and a critical and evaluative approach will be applied to it, in order to determine these "abilities" in terms of their content and function in the spectrum educational. Specifically, the first section of this work will focus on the search for the skills that are considered in modern societies of knowledge to be necessary for the improvement of the school and the educational process. Next, the types of "skills" that modern students and learners need to have in general will be identified and in the last section reference will be made to the framework of "skills" of teachers and teachers and, in particular, to the knowledge, skills and dispositions that they must - given the circumstances - have.

Keywords: knowledge societies, teacher and student competences, European Commission 2003, pedagogy, education

Περίληψη: Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αναζήτηση και περιγραφή του πλαισίου των «ικανοτήτων» εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών που καλούνται να αποκτήσουν και να υιοθετούν τόσο οι μαθητές όσο και οι καθηγητές στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης. Μέσα από το άρθρο, λοιπόν, πρόκειται να αναλυθούν τα γεγονότα και οι συνιστώσες που διαμόρφωσαν ένα ορισμένο πλαίσιο «ικανοτήτων» και θα ασκηθεί κριτική και αξιολογική προσέγγιση του, προκειμένου να καθοριστούν αυτές οι «ικανότητες» ως προς το περιεχόμενο και τη λειτουργία τους στο φάσμα της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η πρώτη ενότητα της εργασίας αυτής θα επικεντρωθεί στην αναζήτηση των δεξιοτήτων που θεωρούνται στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης απαραίτητες για τη βελτίωση του σχολείου και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στη συνέχεια, θα εντοπισθούν τα είδη «ικανοτήτων» που χρειάζεται να διαθέτουν οι σύγχρονοι μαθητές και εκπαιδευόμενοι εν γένει και στην τελευταία ενότητα θα γίνει αναφορά στο πλαίσιο «ικανοτήτων» των εκπαιδευτικών και καθηγητών και, ειδικότερα, στις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις προδιαθέσεις που αυτοί οφείλουν – δεδομένων των συνθηκών – να διαθέτουν.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνία της γνώσης, ικανότητες εκπαιδευτικών και μαθητών, European Commission 2003, παιδαγωγική, εκπαίδευση

Εισαγωγή

Όλες οι κοινωνίες που εντοπίζονται στα σύγχρονα κοινωνικά δεδομένα σε παγκόσμια κλίμακα στοχεύουν στην κινητοποίηση των ανθρώπων, ώστε να είναι σε θέση να λειτουργούν σε πολλά και διαφορετικά πλαίσια χωρίς να αναγκάζονται να αντιμετωπίζουν τροχοπέδες κατά τη δραστηριοποίησή τους. Με την πάροδο των ετών, λοιπόν, τα δεδομένα που επικρατούν μεταβάλλονται σημαντικά καθορίζοντας νέες βάσεις, γεγονός που δείχνει όχι μόνο να υφίσταται έως σήμερα, αλλά και να εντείνεται διαρκώς (Kazanin et al., 2017).

Το παραπάνω γεγονός οδηγεί αυτόματα στην έγερση πολλών και σημαντικών ερωτήσεων αναφορικά με τη θέση του ατόμου στο σύνολο και τη δυνατότητα όχι μόνο αλληλεπίδρασης, αλλά ακόμη και επιβίωσης σε έναν κόσμο που διαρκώς αλλάζει και με ρυθμούς που ολοένα και επιταχύνονται. Έτσι, ανακύπτουν ερωτήματα, όπως: Πώς μπορεί κανείς να μείνει αλώβητος στο πλαίσιο όλων των προκλήσεων και των δυσκολιών της σύγχρονης κοινωνίας; Πώς οι συνθήκες αυτές διαμορφώνουν τη σύγχρονη «κοινωνία της γνώσης»; Με ποιους τρόπους μπορεί κανείς να θωρακιστεί για να μην επιβιώνει απλώς στην «κοινωνία της γνώσης», αλλά και να μπορεί να ενεργεί δυναμικά και αποτελεσματικά; Ποιες δυσκολίες και προβλήματα μπορεί να εγείρει η νέα πραγματικότητα στην «κοινωνία της γνώσης»; (Salmi, 2003)

Όλα τα παραπάνω ερωτήματα, φυσικά, μετουσιώνονται σταδιακά σε ερεθίσματα και προβληματισμούς που μετέρχονται και τον τομέα της εκπαίδευσης. Για αυτό το λόγο, η τελευταία οφείλει να απεκδυθεί μεθόδους και ενέργειες που μπορούν να εντοπισθούν αποκλειστικά και μόνο στο παρελθόν και να υιοθετήσει νέους τρόπους και παιδαγωγικές πρακτικές που να προετοιμάζουν κατάλληλα τους ανθρώπους για τη νέα κατάσταση πραγμάτων που έχει αρχίσει να διαμορφώνεται. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο το πρώτο και κυριότερο θέμα που προκύπτει είναι οι ικανότητες των συμμετεχόντων στην εκπαιδευτική διαδικασία σε μία τόσο περίπλοκη και ταυτόχρονα επιτακτική συνθήκη όπως αυτή της ύπαρξης της «κοινωνίας της γνώσης» (Bulturbayevich, 2021).

1. Το πλαίσιο των «ικανοτήτων» στην κοινωνία της γνώσης

Τα τελευταία χρόνια, και με αυτόν το συμβατικό όρο αναφερόμαστε στην περίοδο που αρχίζει από τον 20ο αιώνα έως και σήμερα, έχουν παρατηρηθεί πολλές και σημαντικές αλλαγές σε όλους τους τομείς της παγκόσμιας ανθρώπινης δραστηριότητας. Σε κάθε περίπτωση, η ραγδαία ανάπτυξη της βιομηχανίας, η θεμελίωση βασικών δικαιωμάτων, η τεχνολογική ανάπτυξη, ο οικονομικός φιλελευθερισμός και η κοινωνική ανασυγκρότηση, η οποία συνδέεται άμεσα με την έντονη αστικοποίηση των κατοίκων, έχουν διαμορφώσει μία διαφορετική τάξη πραγμάτων και ένα πολύ συγκεκριμένο και απαιτητικό –ας μου επιτραπεί ο όρος –status quo.

Ως εκ τούτου, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι έχουν τροποποιηθεί παλαιοί οικονομικοί, κοινωνικοί και πολιτισμικοί όροι και έννοιες και έχουν εισαχθεί καινούργια στοιχεία, γεγονός

που καθιστά αναγκαία και την ανασυγκρότηση της εκπαιδευτικής πολιτικής και την προσαρμογή της στην καθεστηκυία τάξη και στα νέα δεδομένα. Για αυτόν, ακριβώς το λόγο, το 2000 που σηματοδότησε, παράλληλα, την αρχή ενός νέου αιώνα και χιλιετίας πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας, προκειμένου να συζητηθεί η νέα κατάσταση που έχει ανακύψει και να βρεθεί τρόπος γόνιμης προσαρμογής.

Ειδικότερα, στο εν λόγω συμβούλιο κατέστη κατανοητό ότι η παγκοσμιοποίηση έχει αναπόδραστα οδηγήσει σε μία ποιοτική μεταλλαγή και έχει διαμορφώσει μια νέα οικονομία καθοδηγούμενη από τη γνώση. Έτσι, αποφασίστηκε η προώθηση ενός νέου τρόπου εκπαιδευτικής και εργασιακής συμπεριφοράς που θα βασιζόταν και θα καλλιεργούσε την ανάπτυξη των γνωστικών υποδομών με παράλληλη βασική προϋπόθεση να αποτελέσει η οικονομική μεταρρύθμιση και ο γενικότερος εκσυγχρονισμός σε συνδυασμό με την ενίσχυση της καινοτομίας και της πρωτοτυπίας (Hargreaves, 2003). Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη μιας πιο ανταγωνιστικής και δυναμικής οικονομίας που θα βασιζόταν στη γνώση και θα εξασφάλιζε περισσότερες και αξιολογικά ανώτερες θέσεις εργασίας με παράλληλη επίτευξη της κοινωνικής συνοχής (Κονιόρδος et al., 2010).

Μελετώντας, λοιπόν, κανείς τον πίνακα της σελίδας 417 από το εγχειρίδιο «Παιδαγωγική και Εκπαίδευση» αντιλαμβάνεται τις προκλήσεις και τις αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν λόγω της παγκοσμιοποίησης και της Κοινωνίας της γνώσης σε συνδυασμό με τις έντονες επιδράσεις στον τομέα της εκπαίδευσης που ήταν απαραίτητο να γίνουν. Σε πρώτο επίπεδο, γίνεται κατανοητό ότι ιδιαίτερα σημαντική κρίθηκε η βελτίωση της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών, προκειμένου να είναι σε θέση να καθοδηγούν αποτελεσματικά τους μαθητές και να τους προσφέρουν ένα ικανοποιητικό και αποδοτικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Για αυτόνακριβώς το λόγο, λοιπόν, θεωρήθηκε αναγκαία η ορθή κατάρτιση, η δια βίου εκπαίδευση και η ανάπτυξη σημαντικών δεξιοτήτων. Οπωσδήποτε, απαραίτητη θεωρείται η ουσιαστική επαφή με την τεχνολογία και η προσβασιμότητα στον ψηφιακό χώρο, προκειμένου η εκπαίδευση να ανταποκρίνεται στην τεχνολογική ανάπτυξη που εμφανίστηκε.

Συγχρόνως, σημαντική θεωρήθηκε η ύπαρξη ενός ανοικτού περιβάλλοντος μάθησης, ώστε να υπάρχουν ποικίλες πηγές μάθησης και η απόκτηση γνώσεων να είναι μαθητοκεντρική. Έτσι, ο μαθητής θα εξοικειωθεί σε μεγάλο βαθμό με την αναζήτηση, την χρήση ψηφιακών μέσων και η εκπαιδευτική διαδικασία θα γίνει για αυτόν ιδιαίτερα ελκυστική. Βέβαια, με αυτόν τον τρόπο, θα υπάρξει και ισότητα ευκαιριών, αφού όλοι θα έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντι στην εκπαίδευση και κανένας δεν θα είναι αποκλεισμένος από αυτήν την προσπάθεια. Άλλωστε χάρη σε αυτό το εκπαιδευτικό περιβάλλον μπορεί να επιτευχθεί και έντονη επιχειρηματικότητα, καινοτομία και γενικότερη ευρωπαϊκή συνεργασία, απαραίτητη για την οποία είναι η διδασκαλία ξένων γλωσσών στα σχολεία (Δερμιτζάκης et al., 2004).

Ωστόσο, η παγκοσμιοποίηση δεν είναι μία απόλυτη και κυρίαρχη διαδικασία και έννοια που στοχεύει στην υπερκάλυψη των εθνικών ταυτοτήτων και ιδιαιτεροτήτων και στην ύπαρξη μιας άκρατης, ανούσιας ομοιομορφίας. Αντιθέτως, συνδυάζει στοιχεία τόσο του τοπικού (ετερότητα, ετερογένεια, διαφορετικότητα) όσο και του παγκόσμιου (ομοιομορφία, ομοιογένεια, ομογενοποίηση). Η σύζευξη αυτή αποδίδεται με τον όρο «κοσμοτοπικότητα» (glocalization), η οποία προέρχεται από τη συναίρεση των λέξεων «global» και «local». (Πασιάς et al., 2019, σ. 415 - 416).

Οπωσδήποτε, όμως, βασικότερος στόχος αυτού του νέου πλαισίου «ικανοτήτων» είναι η βελτίωση της ποιότητας και η αποτελεσματικότητα. Καταρχάς, ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης του εκπαιδευτικού. Άλλωστε, βασικό στοιχείο της νέας αυτής μεταρρύθμισης είναι η δια βίου μάθηση και η διαρκής προσπάθεια για βελτίωση και παροχή νέων βεβαιώσεων κατάρτισης (Grant et al., 2000). Συγχρόνως, απαραίτητη είναι και η εξασφάλιση επάρκειας εκπαιδευτικών, προκειμένου να ικανοποιούνται οι μακροπρόθεσμες ανάγκες του εν λόγω κλάδου. Βέβαια, χρειάζεται και η προσέλευση επαγγελματιών με ποικίλες και ιδιαίτερες δεξιότητες, για να εργαστούν ως εκπαιδευτικοί και το επάγγελμα να γίνεται πιο ελκυστικό για τους ίδιους. Ενώ, παράλληλα, είναι σημαντικό να συνηθίσουν και τη διαδικασία του e-learning και της αυτομάθησης. Συγχρόνως, καθίσταται αντιληπτό ότι απαραίτητη είναι και η διαρκής εξωτερική, αλλά και η αυτοαξιολόγηση (Singh, 2008).

Ως εκ τούτου, η στρατηγική του Συμβουλίου της Λισσαβόνας, όπως αυτή καθιερώθηκε το 2000 (στοιχείο που αναφέρθηκε και παραπάνω), όριζε ότι είναι απαραίτητη η χορήγηση των κατάλληλων κονδυλίων και επενδύσεων στην εκπαίδευση, προκειμένου να υπάρξουν οι κατάλληλες υποδομές και το κατάλληλο εργατικό δυναμικό. Παράλληλα, βασικός του στόχος είναι η οικοδόμηση της εκπαίδευσης που να συνάδει με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και να ανταποκρίνεται και στις Ευρωπαϊκές ανάγκες. Έτσι, θεωρήθηκε σημαντική η αύξηση της επαγγελματικής κινητικότητας και η προσπάθεια για απόκτηση ευρωπαϊκής διάστασης όσον αφορά στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Παρακάτω παρατίθεται ένας πίνακας που αναδεικνύει ακριβώς τη μετάβαση από τις αγροτικές κοινωνίες στην «κοινωνία της γνώσης». Ο πίνακας σχηματίστηκε για τις ανάγκες του παρόντος άρθρου και την καλύτερη κατανόηση του θέματος που συζητείται:

Βασικό ζητούμενο	Αγροτική κοινωνία	Βιομηχανική κοινωνία	Μεταβιομηχανική κοινωνία (της γνώσης)
Οικονομικός πλούτος, απόκτηση χρημάτων	Καλλιέργεια τηςγης, επαφή με τα εδάφη και απόκτηση συγκομιδής	Εισαγωγή των μηχανών στην παραγωγή	Ανάπτυξη νέων τεχνολογικών συστημάτων, οικονομικός πλούτος που βασίζεται στη γνώση και την πληροφορία
Εργασία και επαγγελματική αποκατάσταση	Γεωργικές και αγροτικές εργασίες, βιοτεχνία και εμπόριο	Βιομηχανία και παροχή υπηρεσιών (τριτογενής τομέας οικονομίας)	Ανάπτυξη της βιομηχανίας και των υπηρεσιών που συνοδεύεται από έλλειψη θέσεων εργασίας και όξυνση της ανεργίας
Εύρεση μόνιμης κατοικίας	Εγκατάσταση σε μικρές οικιστικές μονάδες και μικρά χωριά για μόνιμο χρονικό διάστημα	Αστικοποίηση και υπερπληθυσμός στις πόλεις και τα αστικά κέντρα	Μόνιμη εγκατάσταση σε μεγάλες πόλεις
Επαφή με άλλους ανθρώπους	Προσωπικές σχέσεις και κοινωνικότητα	Απρόσωπες σχέσεις, πλήρης ιδιωτικότητα και απομόνωση	Εισαγωγή των ηλεκτρονικών μέσων, κυρίως εξαποστάσεως επαφή

2. Το πλαίσιο των «ικανοτήτων» των μαθητών στην κοινωνία της γνώσης

Σε αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, και δεδομένων των αλλαγών που πραγματοποιήθηκαν και που συμβαίνουν διαρκώς, γίνεται αντιληπτή η ανάγκη εμφάνισης νέων ικανοτήτων των μαθητών για την γόνιμη και ουσιαστική ανταπόκρισή τους στις νέες εκπαιδευτικές συνιστώσες.

Με τον όρο «ικανότητα» εννοούμε ένα σύνθετο και περίπλοκο όρο που περιλαμβάνει πλήθος στοιχείων με κυριότερες ορισμένες απαραίτητες γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις, με τις οποίες πρέπει να είναι εφοδιασμένοι οι μαθητές και οι νέοι. (Πασιάς et al., 2019, σ. 475) Εναλλακτικός όρος είναι αυτός που χρησιμοποιήθηκε στην European Commission το 2003. Σύμφωνα με αυτήν, «ικανότητα» θεωρείται «ένας συνδυασμός γνώσεων, δεξιοτήτων και συμπεριφορών, που αρμόζουν σε μια συγκεκριμένη κατάσταση και υποστηρίζουν την προσωπική ολοκλήρωση, την κοινωνική ενσωμάτωση και συνοχή, την ιδιότητα του ενεργού πολίτη και την απασχόληση».

Από αυτά, επομένως, εξάγεται το συμπέρασμα πως η ικανότητα δεν αποτελεί απλά μία γνώση που μεταβιβάζεται και αποκτάται εύκολα. Αντιθέτως, είναι μία πολυσχιδής διαδικασία και στοχεύει στην δυνατότητα των μαθητών να αντιμετωπίζουν συνετά και με ουσιαστικό τρόπο περίπλοκα αιτήματα και προβλήματα, τα οποία, άλλωστε, όχι μόνο δεν εκλείπουν αλλά οξύνονται και συνεχώς στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, προκειμένου να επιτευχθεί η καλλιέργεια και περαιτέρω ανάπτυξη των εν λόγω «ικανοτήτων», είναι απαραίτητα τρία βασικά στοιχεία. Καταρχάς, βασική προϋπόθεση είναι η προσβασιμότητα στη δια βίου μάθηση. Ως εκ τούτου, το άτομο εξακολουθεί να μαθαίνει καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του και δεν παύει να αποκτά νέες γνώσεις και δεξιότητες. Επιπλέον, απαραίτητη φαίνεται πως είναι η μετουσίωση των γνώσεων σε ανάπτυξη «ικανοτήτων». Ο νέος –εκπαιδευόμενος, δηλαδή, χρειάζεται να είναι σε θέση να αξιοποιεί τις εκάστοτε γνώσεις που αποκτά στο σχολικό περιβάλλον, προκειμένου να αναπτύσσει χάρη σε αυτές τις «ικανότητες» του και να αποκτά σταδιακά καινούργιες (Αμανατίδης, 2014). Τέλος, καίριος θεωρείται ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου μεταξύ μαθητή και δασκάλου, ώστε να είναι η διδασκαλία μια ισότιμη διαδικασία και να στοχεύει στην εκπαίδευση τόσο του μαθητή όσο και του ίδιου του εκπαιδευτικού (Singh, 2008).

Μάλιστα, στον πίνακα της σελίδας 480 από το βιβλίο Πασιάς, Φλουρής, Φωτεινός, «Παιδαγωγική και Εκπαίδευση», παρουσιάζεται ακριβώς ο στόχος της απόκτησης γνώσεων που αποσκοπεί στην ανάπτυξη «ικανοτήτων». Στην κορυφή των «ικανοτήτων» αυτών, βέβαια, είναι η ικανότητα επίλυσης σύνθετων και περίπλοκων προβλημάτων. Τα μαθήματα, δηλαδή, χρειάζεται ανεξαρτήτως του αντικειμένου τους να συνδέονται με προβληματικές καταστάσεις και να καθοδηγούν τους μαθητές, ώστε να τις αντιμετωπίζουν. Για αυτό το λόγο, οι νέοι θα πρέπει να μπορούν οι ίδιοι να οδηγούνται στη λήψη αποφάσεων, να προχωρούν σε πρωτοβουλίες και να μπορούν να σκέφτονται άμεσα διαφορετικές εναλλακτικές λύσεις για το εκάστοτε θέμα, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν συνετά και αποτελεσματικά τα πιθανά προβλήματα που θα τους εμφανιστούν αργότερα τόσο στο επαγγελματικό τους περιβάλλον όσο και στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Με αυτόν τον τρόπο, θα γίνουν σόφρονες και σκεπτόμενοι πολίτες που θα λαμβάνουν υπόψιν τους τις διάφορες παραμέτρους κάθε θέματος. Βέβαια, για να επιτευχθεί η ομαλή και αποτελεσματική πολιτειότητα τους είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μπορούν και οι ίδιοι να συνεργάζονται με άλλους ανθρώπους, να επικοινωνούν και να είναι ευπρόσδεκτοι σε νέες ιδέες και εναλλακτικές, για να επιτύχουν το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα. Παράλληλα, χρειάζεται να εξοικειωθούν με την αυτόνομη μάθηση και να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν οι ίδιοι. Πιο συγκεκριμένα, οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόζονται στις αλλαγές που εμφανίζονται διαρκώς σε όλα τα επίπεδα της καθημερινής ζωής και να οδηγούνται σε γόνιμη διαχείριση του ίδιου τους του εαυτού και των συναισθημάτων τους (Πασιάς et al., 2019, σ. 415 – 416).

Δεδομένων, λοιπόν, των απαιτήσεων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οισύγχρονες κοινωνίες και οικονομίες, καθίσταται κατανοητό ότι οι μελλοντικοί πολίτες χρειάζεται να αποκτήσουν ένα συνονθύλευμα μορφωτικών, εργασιακών, κοινωνικών, διαπροσωπικών,

συναισθηματικών και άλλων «ικανοτήτων», ώστε να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στις εκάστοτε προκλήσεις και προβλήματα. Ως εκ τούτου, ο ΟΟΣΑ προχώρησε στην ταξινόμηση των «ικανοτήτων» σε τρεις βασικές κατηγορίες: Η πρώτη κατηγορία σχετίζεται με την «αλληλεπιδραστική χρήση εργαλείων», η δεύτερη αφορά στην «αλληλεπίδραση ετερογενών ομάδων» και η τρίτη παραπέμπει στην «αυτόνομη και υπεύθυνη δράση». (Πασιάς et al., 2019, σ. 488)

Σε πρώτο επίπεδο, η αλληλεπιδραστική χρήση εργαλείων σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με την τεχνολογία, τα ψηφιακά μέσα και τα σύγχρονα εξελιγμένα οπτικοακουστικά βοηθήματα, τα οποία είναι απαραίτητα για την εκπόνηση ενός σύγχρονου, ενδιαφέροντος και αποτελεσματικού τρόπου διδασκαλίας. Άλλωστε, μεαυτόν τον τρόπο, ελκύεται περισσότερο και η προσοχή των νεαρών μαθητών και η απόδοση τους αναπτύσσεται ιδιαίτερα. Είναι, λοιπόν, σημαντικό οι νέοι να έχουν καλλιεργήσει την επαφή τους με τα νέα τεχνολογικά μέσα και κυρίως με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές (H/Y) και άλλα παρόμοια ψηφιακά εργαλεία. Συγχρόνως, χρειάζεται να είναι σε θέση να αξιοποιούν γόνιμα τις εκάστοτε γνώσεις και πληροφορίες που αποκτούν και να τις συνθέτουν αλληλεπιδραστικά. Αυτό αποβαίνει ιδιαίτερος χρήσιμο στη σύγχρονη κοινωνία της γνώσης, εφόσον τα περισσότερα στοιχεία έχουν πλέον ψηφιοποιηθεί και η γνώση της τεχνολογίας και της πληροφορικής αποτελεί προαπαιτούμενο για την πρόσληψη σε οποιαδήποτε θέση εργασίας. Βέβαια, και οι γενικότερες αλλαγές και προκλήσεις που σημειώνονται στον επαγγελματικό τομέα καθιστούν απαραίτητη την απόκτηση της εν λόγω ικανότητας.

Από την άλλη πλευρά, η δεύτερη κατηγορία «ικανοτήτων» σχετίζεται με την αλληλεπίδραση με ετερογενείς ομάδες. Έγκειται, δηλαδή, στην ανάγκη συνεργασίας και ουσιαστικής επικοινωνίας ανάμεσα στις εκάστοτε ομάδες και στην ομαδική διαχείριση και επίλυση των προβλημάτων και των συγκρούσεων που συχνά εμφανίζονται. Πρόκειται για μία ακόμη σημαντική ικανότητα των μαθητών, εφόσον το άτομο σε ολόκληρη τη διάρκεια της ζωής του αναγκάζεται να συνεργαστεί με άλλα πρόσωπα και να επιτύχει με αυτά τους διάφορους στόχους της ομάδας. Αυτό, λοιπόν, το χαρακτηριστικό είναι σημαντικό να κατακτάται στους μαθητές στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος, καθώς είναι μια «ικανότητα κλειδί» και για τη μετέπειτα ζωή του.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, η ομαδοσυνεργατικότητα προϋποθέτει την ατομική υπεύθυνη δράση και την οργάνωση προσωπικών προγραμμάτων. Το άτομο, δηλαδή, οφείλει να κατακτήσει την «επίγνωση της ταυτότητάς του» και να προωθή μόνο του τη δράση του, προκειμένου να προχωρήσει σε πρωτοβουλίες και καινοτομίες. Ο μαθητής χρειάζεται να διεκδικήσει τα δικαιώματά του και να μάθει να λειτουργεί στο εκάστοτε περιβάλλον δράσης του. Έχοντας, επομένως, πετύχει την απόκτηση της προσωπικής του ταυτότητας, έχει οργανώσει έναν προσωπικό τρόπο να ενεργεί και να προωθή καινοτομίες, είναι σε θέση να συνεργαστεί με άλλα πρόσωπα και να ικανοποιεί τους σκοπούς του στο πλαίσιο ενός συνόλου (Kanu, 2006; Scardamalia, 2002).

Σταδιακά, λοιπόν, και στηριζόμενος, μεταξύ άλλων, και στα παραπάνω ο Trilling το 2008 προχώρησε στην παράθεση των απόψεων του σχετικά με το πλαίσιο «ικανοτήτων» των μαθητών. Οι απόψεις του είναι συγκεντρωμένες στον πίνακα της σελίδας 495 από το βιβλίο Πασιάς, Φλουρής, Φωτεινός, ««Παιδαγωγική και Εκπαίδευση». Ο ίδιος, όπως φαίνεται και στον εν λόγω πίνακα, υποστηρίζει την ύπαρξη επτά διαφορετικών που είναι απαραίτητες δια βίου τον 21ο αιώνα. Οπωσδήποτε, θεωρεί απαραίτητη την γνώση γραφής, αριθμητικής και ανάγνωσης, αλλά προωθεί σε μεγάλο βαθμό και τις «ικανότητες» που αναπτύχθηκαν παραπάνω, προσαρμόζοντας τις στην προσωπική του σκέψη.

Συγκεκριμένα, όπως γίνεται γνωστό και από τον πίνακα, ιδιαίτερα σημαντική είναι η γνώση χειρισμού των Η/Υ και η ικανοποιητική ανταπόκριση απέναντι στα εκάστοτε τεχνολογικά και ψηφιακά μέσα. Η δεξιότητα αυτή θυμίζει την αλληλεπιδραστική χρήση των εργαλείων, η οποία παρουσιάστηκε προ ολίγου.

Ακόμη, θεωρεί απαραίτητη τη δυνατότητα συνεργασίας και γόνιμης συνύπαρξης με άλλα άτομα. Πρέπει, δηλαδή, να προωθείται η ομαδικότητα και να υπάρχει ουσιαστική και γόνιμη επικοινωνία μεταξύ των μελών τους. Ως εκ τούτου, επιτυγχάνεται η βελτίωση τόσο σε προσωπικό όσο και σε οικουμενικό επίπεδο. Βέβαια, αυτό έχει άμεση σχέση και με την διαπολιτισμική κατανόηση και την δυνατότητα ευαισθητοποίησης και συνεργασίας με άλλες εθνικές φυλές και κοινότητες. Οπωσδήποτε, αυτές οι δεξιότητες παραπέμπουν στην αλληλεπίδραση με ετερογενείς ομάδες, η οποία και αναλύθηκε προηγουμένως.

Τέλος, θεωρεί απαραίτητη την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και την επαγγελματική αυτοδυναμία, προκειμένου το άτομο να μπορεί να προωθεί πρωτοβουλίες και καινοτομίες και να προσδιορίζει τη δράση του στο πλαίσιο της προσπάθειας επίλυσης των εκάστοτε προβλημάτων. Αυτό, όμως, προϋποθέτει και τη δημιουργικότητα για την επινόηση εναλλακτικών λύσεων και την επίτευξη των διάφορων στόχων που τίθενται. Φυσικά, αυτές οι δεξιότητες ανταποκρίνονται άμεσα στην αυτόνομη και υπεύθυνη δράση του ατόμου (Κοντάκος, 2014).

Ως εκ τούτου, ο μαθητής αποκτά βασικές σημαντικές δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν να αναπτυχθεί τόσο προσωπικά όσο και σε ομαδικό επίπεδο και θα αποτελέσουν αρωγούς του στην απόκτηση των ιδιαίτερων «ικανοτήτων» για την «Ευρώπη της γνώσης» σε ένα μεταγενέστερο στάδιο.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προχώρησε, λοιπόν, στη διάκριση των «ικανοτήτων» των μαθητών σε τρεις κατηγορίες: «ακαδημαϊκές», «εργασίες» και «εγκάρσιες», οι οποίες παρατίθενται λεπτομερώς στους πίνακες του βιβλίου Πασιάς, Φλουρής, Φωτεινός, ««Παιδαγωγική και Εκπαίδευση» στις σελίδες 502, 505 και 506 αντίστοιχα.

Όσον αφορά στις «ακαδημαϊκές «ικανότητες»», οι δύο πρώτες και βασικότερες σχετίζονται με την ικανότητα του ατόμου να μπορεί να επικοινωνεί, να εκφράζεται, να περιγράφει ιδέες, απόψεις, συναισθήματα και να είναι σε θέση να τις αιτιολογεί χρησιμοποιώντας τόσο τη μητρική του γλώσσα όσο και κάποια ξένη. Συγχρόνως, μπορεί να αντιλαμβάνεται όσα του αναφέρει ο συνομιλητής του και να ασκεί κριτική σε αυτόν ανεξαρτήτως εθνικότητας και

πολιτιστικής ταυτότητας. Επιπλέον, θεωρείται απαραίτητη η ουσιαστική επαφή με την τεχνολογία, τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και, ως εκ τούτου, τα μαθηματικά που συνδέονται άμεσα με την πληροφορική. Για αυτό το λόγο, είναι σημαντική και η καλή γνώση των μαθηματικών. Βέβαια, αυτή συνδέεται και με τη λογική σκέψη, την οποία πρέπει να είναι σε θέση να αξιοποιούν ορθά οι μαθητές.

Επιπρόσθετα, αναγκαία θεωρείται η ικανότητα των μαθητών να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν (learning to learn). Τα άτομα, δηλαδή, θα πρέπει να οργανώνουν με ουσιαστικό τρόπο τη μελέτη και τη μάθησή τους και να είναι σε θέση να διαχειρίζονται το χρόνο και τις πληροφορίες που λαμβάνουν, να επεξεργάζονται και να συνθέτουν τις γνώσεις που αποκομίζουν, προκειμένου να οδηγούνται μόνοι τους σε κάποιο λογικό συμπέρασμα. Με αυτόν τον τρόπο, άλλωστε, και σε συνδυασμό με την τεχνολογική ανάπτυξη, ο μαθητής καταφέρνει να καλλιεργήσει επιχειρηματικό πνεύμα και να προωθήσει καινοτομίες. Τέλος, η πιο σημαντική ικανότητα από όλες είναι μάλλον η ικανότητα συνεργασίας μεταξύ των μαθητών, αφού απαντάται σε όλα τα εργασιακά περιβάλλοντα και, πολύ περισσότερο, στο ίδιο το σχολείο και την εκπαιδευτική διαδικασία. Εξάλλου, έτσι ο μαθητής θα μπορεί να εργάζεται στο πλαίσιο ομάδων και να επιτυγχάνει δημιουργικά αποτελέσματα, ενώ, παράλληλα, θα αντιλαμβάνεται την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία της Ευρώπης (Scardamalia, 2002).

Από αυτές τις «ικανότητες» ορισμένες είναι αυτόνομες και πρέπει να διδάσκονται σαν μάθημα, ενώ για όλες τις άλλες το σχολείο υποχρεούται να οργανώσει ένα πρόγραμμα δραστηριοτήτων. Συγκεκριμένα, οι πρώτες τρεις «ικανότητες» (επικοινωνία σε μητρική και ξένη γλώσσα, καθώς και η αξιοποίηση μαθηματικών και τεχνολογικών μέσων) διδάσκονται ως τα αντίστοιχα μαθήματα. Από την άλλη πλευρά, η γνώση Πληροφορικής οφείλει και διατρέχει όλα τα μαθήματα, αν και υφίσταται ως ένα ξεχωριστό μάθημα, το οποίο, μάλιστα, διδάσκεται πλέον και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η ικανότητα εκμάθησης διδάσκεται μόνο έμμεσα μέσω του μαθήματος του πρότζεκτ και των «δημιουργικών εργασιών», ενώ θα έπρεπε να προωθείται από όλες τις ειδικότητες και τα μαθήματα. Στον αντίποδα, οι υπόλοιπες «ικανότητες» χρειάζεται να προωθούνται από συγκεκριμένες δραστηριότητες που οργανώνει το σχολείο (Αμανατίδης, 2014).

Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι ακαδημαϊκές «ικανότητες» έχουν ως άμεσο σκοπό την προετοιμασία των μαθητών για την ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας και την απορρόφησή τους στο επαγγελματικό τους περιβάλλον. Όπως προαναφέρθηκε οι «ικανότητες» αυτές είναι οργανωμένες στον πίνακα της σελίδας 505. Ειδικότερα, γίνεται κατανοητό ότι σημαντική είναι η συνεργασία με τα άλλα πρόσωπα – μέλη της ομάδας και η δυνατότητα επικοινωνίας με αυτά, προκειμένου να επιτευχθεί και ο τελικός στόχος. Επιπρόσθετα, είναι φανερό ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η αυτοδιαχείριση, ώστε το άτομο να προσπαθεί διαρκώς να βελτιώνεται, να αποκτά περισσότερες γνώσεις και να είναι σε θέση με αυτόν τον τρόπο να προωθεί καινοτομίες και να καλλιεργεί πρωτότυπες ιδέες που θα συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα. Βέβαια, αυτό προϋποθέτει το σεβασμό και την αποδοχή απέναντι στη διαφορετικότητα και την ελευθερία σκέψης και πνεύματος

(Contiua etal., 2012).

Προς επίρρωση των εργασιακών «ικανοτήτων» που αναφέρθηκαν, θα μπορούσαμε να προσθέσουμε τις παρακάτω:

1. Ικανότητα σχεδιασμού: το άτομο οφείλει να μπορεί να οργανώνει και να διαχειρίζεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το χρόνο και τις δυνατότητες του και να αξιοποιεί συνθετικά τις πληροφορίες που αποκομίζει, για να οδηγείται στην επίλυση των εκάστοτε προβλημάτων.
2. Ηγετικές «ικανότητες»: με αυτόν τον τρόπο ο μαθητής θα είναι σε θέση να αναλαμβάνει μόνος του σχέδια δράσης και προγράμματα, για τα οποία θα είναι ο ίδιος υπεύθυνος και τα οποία ο ίδιος θα διαχειρίζεται όντας ενεργός και εκτελώντας χρέη «ηγέτη» που θα αποφασίζει.
3. Ικανότητα λήψης αποφάσεων: συνδέεται άμεσα με την παραπάνω, αφού είναι στην ουσία άμεσο απότοκό της.
4. Δεξιότητες τεχνολογικών και ψηφιακών μέσων: απαραίτητη ικανότητα για κάθε εργασιακό και επαγγελματικό περιβάλλον, αφού είναι κάτι που επιβάλλει ο σύγχρονος ψηφιοποιημένος τρόπος ζωής.
5. Ερευνητικές δεξιότητες: ικανότητα του ατόμου να μπορεί να αναζητεί και να είναι σε θέση να ασκεί κριτική σκέψη, προκειμένου να φτάσει στο μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Τέλος, διακρίνονται και οι εγκάρσιες «ικανότητες» που διατρέχουν όλες τις άλλες «ικανότητες» και είναι ουσιαστικά απαραίτητες για αυτές. Μάλιστα, αποτελούν τέσσερις από τις οκτώ «ακαδημαϊκές» «ικανότητες». Δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να αποτελέσουν αυτόνομα μαθήματα, αλλά σχετίζονται με δραστηριότητες του σχολείου ή δημιουργικές εργασίες (πρότζεκτ). Θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές από την πολιτεία και η τελευταία προσπάθει να τις προωθήσει σε μεγάλο βαθμό. Για αυτό το λόγο, άλλωστε, το 2009 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έδωσε ιδιαίτερη έμφαση σε αυτήν την κατηγορία «ικανοτήτων» και θεώρησε ότι συνδέονται με το νέο τρίγωνο γνώσης «Εκπαίδευση, Έρευνα, Καινοτομία» και συνέβαλε στο νέο μαθησιακό κέντρο. (Πασιάς et al., σ. 509) Με αυτόν τον τρόπο, λοιπόν, προωθείται περαιτέρω και η ανάπτυξη, η ανταγωνιστικότητα, ισότητα και

η κοινωνικοποίηση των ατόμων τόσο στο σχολικό όσο και στο επαγγελματικό τους περιβάλλον.

3. Το πλαίσιο των «ικανοτήτων» των εκπαιδευτικών στην κοινωνία της γνώσης

Οπωσδήποτε, προκειμένου να επιτύχουν και να αποδώσουν αποτελεσματικά οι προαναφερθείσες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και να λειτουργήσει με γόνιμο τρόπο κάθε εκπαιδευτικό μοντέλο που έχει προταθεί ή θα εμφανισθεί σταδιακά, απαραίτητη κρίνεται η ορθή στάση του εκπαιδευτικού, αφού ο ρόλος του επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό και την εκπαιδευτική διαδικασία εν γένει. Χρειάζεται, δηλαδή, να καλλιεργηθεί από τους διδάσκοντες ένα διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον που να ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στις ανάγκες

των μαθητών, αλλά και στις σύγχρονες επιχειρηματικές απαιτήσεις (Sahlberg, 2010).

Δεδομένης, παράλληλα, και της σημαντικής έλλειψης εκπαιδευτικών που ανακύπτει ως ιδιαίτερα καίριο πρόβλημα στα σύγχρονα κοινωνικά μορφώματα, κρίνεται αναγκαία η ορθή και άκρως μελετημένη εκπαιδευτική κατάρτιση των ίδιων των εκπαιδευτικών. Για να είναι, λοιπόν, σε θέση να ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στο εργασιακό τους περιβάλλον θα πρέπει να αποκτήσουν ορισμένες δεξιότητες και «ικανότητες» που σχετίζονται άμεσα με τις νέες προκλήσεις που παρουσιάζονται διαρκώς στην εκπαίδευση (Κατρον, 2017).

Σε κάθε περίπτωση, θεμέλιο για την ανάπτυξη των προσόντων ολόκληρου του εκπαιδευτικού δυναμικού θεωρείται η διαρκής επιμόρφωση και η δια βίου μάθηση. Με αυτόν τον τρόπο, ο διδάσκων θα είναι σε θέση να διευρύνει διαρκώς τις γνώσεις του, να αναπτύσσει τις δεξιότητες του και να συνηθίσει στην πολιτική του «να μαθαίνει πώς να μαθαίνει», το οποίο αργότερα θα μπορέσει να μεταβιβάσει και στους μαθητές του. Άλλωστε, οι εκπαιδευτικοί θεωρούνται τα πρόσωπα που μεσολαβούν ανάμεσα στις νέες επαγγελματικές συνιστώσες – του διαρκώς και ταχέως εξελισσόμενου κόσμου και στους μαθητές, οι οποίοι προσπαθούν να ενταχθούν ομαλά σε αυτόν και να καταρτιστούν με κατάλληλο τρόπο, προκειμένου να καταφέρουν να συντελέσουν σε αυτήν την εξέλιξη (García-Peñalvo et al., 2017). Για αυτό το λόγο, επομένως, αναλογιζόμενοι τις δυσκολίες, τις απαιτητικές συνθήκες και τις ανάγκες της κοινωνίας και την αγοράς εργασίας που μεταβάλλονται διαρκώς, μπορούμε να αντιληφθούμε τη σημασία απόκτησης νέων προσόντων και ικανοτήτων εκ μέρους του εκπαιδευτικού, προκειμένου να ανταποκριθεί με το πλέον κατάλληλο τρόπο στην πολυπλοκότητα και τη συνθετότητα του επαγγέλματός του (Grant et al., 2000).

Το 2004, μάλιστα, η Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθόρισε ένα πλαίσιο εκπαίδευσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών που στηρίζονται σε συγκεκριμένους άξονες, οι οποίοι είναι οργανωμένοι στη σελίδα 520 του βιβλίου Πασιάς, Φλουρής, Φωτεινός, ««Παιδαγωγική και Εκπαίδευση». Όπως φαίνεται από το εν λόγω σχεδιάγραμμα, λοιπόν, βασική προϋπόθεση αποτελεί η δια βίου κατάρτιση, εφόσον με αυτόν τον τρόπο ο εκπαιδευτικός και, κατ' επέκταση, ο μαθητής δεν επαναπαύεται, αλλά στοχεύει στη διαρκή αυτοβελτίωσή του και προσπαθεί να αποκτήσει όσο το δυνατόν περισσότερες γνώσεις, για να ασκεί αποτελεσματικά το επάγγελμά του. Αυτό επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό και με την ύπαρξη ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος που βασίζεται στην έρευνα των μαθητών και στην ανάγκη τους να οδηγηθούν οι ίδιοι στη γνώση και να μαθαίνουν μέσα από τον προσωπικό τους μόχθο. Βέβαια, όπως αναφέρεται κιόλας, χρειάζεται η συνεργασία φορέων και ιδρυμάτων για την ομαλή εκπαίδευση των ίδιων των εκπαιδευτικών (Πασιάς et al., 2019, σελ. 520).

Ως εκ τούτου, οι καθηγητές και οι διδάσκοντες, γενικότερα, θα επικεντρώνονται περισσότερο στην αύξηση της ποιότητας μάθησης και θα αποκτήσουν νέες βελτιωμένες «ικανότητες» που στηρίζονται στη μαθησιακή αυτονομία των μαθητών. Τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, λοιπόν, θα γίνουν ανοικτά και θα βασίζονται τόσο στην δυνατότητα των καθηγητών να διδάξουν όσο και στην προσπάθειά τους να μεταβιβάσουν στους μαθητές τον ιδανικότερο τρόπο μάθησης (learn to learn) (Scardamalia, 2002; Δερμιτζάκης et al., 2004).

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν, μπορούμε να αντιληφθούμε τα βασικά προσόντα των εκπαιδευτικών που σχετίζονται με την ικανοποίηση των ποικίλων και διαφορετικών απαιτήσεων της σύγχρονης αγοράς εργασίας. Συγχρόνως, ο ίδιος ο διδάσκων χρειάζεται να είναι σε θέση να συνδυάζει στάσεις ζωής, αξίες, απόψεις, κλίσεις, ενδιαφέροντα και χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, για να μπορεί να συνθέσει έναν πολύ ιδιαίτερο και προσωπικό τρόπο διδασκαλίας και να αξιοποιεί το προσωπικό του ύφος στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Άλλωστε, η ποικιλία στη διδασκαλία αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προτερήματα της εκπαίδευσης και κάθε καθηγητής εφαρμόζει το δικό του τρόπο δράσης (Ciolan et al., 2014; Keklik, 2016).

Επιπλέον, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί να υποστηρίζουν τους μαθητές να αναζητούν διαρκώς τη γνώση και να επιδιώκουν διαρκώς τη δια βίου μάθηση. Προωθούν διαρκώς, επομένως, την επαγγελματική τους πορεία και να τους βοηθούν να καλλιεργήσουν όσο το δυνατόν περισσότερο τις κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις ευκαιρίες μάθησης. Βέβαια, απαραίτητη είναι η σχεδίαση του κατάλληλου προγράμματος σπουδών και η οργάνωση εξωσχολικών δραστηριοτήτων εκ μέρους των καθηγητών, ώστε να νιώθουν και οι εκπαιδευόμενοι ότι οι διδάσκοντες ενδιαφέρονται για αυτούς και προσπαθούν να τους παρέχουν τις μέγιστες δυνατές ευκαιρίες (Contiua et al., 2012; Gran et al., 2000).

Στις σελίδες 534-536, λοιπόν, από το βιβλίο Πασιάς, Φλουρής, Φωτεινός, «Παιδαγωγική και Εκπαίδευση παρουσιάζεται το πλαίσιο των «ικανοτήτων» που χρειάζεται να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρατίθενται και παρακάτω ονομαστικά:

- Γνώσεις
- Επαγγελματικές δεξιότητες
- Προδιαθέσεις (πεποιθήσεις, στάσεις, αξίες, δέσμευση)
- Εγκάρσιες δεξιότητες

Καταρχάς, ο τομέας των γνώσεων σχετίζεται με τις γνώσεις που διαθέτει ο εκπαιδευτικός, γεγονός το οποίο μπορεί και να πιστοποιήσει. Συγχρόνως, έγκειται στη δυνατότητα του εκπαιδευτικού να μεταβιβάζει τις γνώσεις που έχει αποκομίσει στους μαθητές και να ανταποκρίνονται με τον καλύτερο δυνατό παιδαγωγικό τρόπο στις απαιτήσεις και τις ανάγκες τους. Ωστόσο, η ανάπτυξη ενός συγκεκριμένου τρόπου διδασκαλίας, καθώς και οι βασικές γνώσεις Ειδικής Αγωγής. Με αυτόν τον τρόπο, άλλωστε, επιδιώκει και προωθεί την ομαδοσυνεργατικότητα και τη δυναμική των ομάδων και, παράλληλα προωθεί την ύπαρξη και ανάπτυξη ενός πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος και προβάλλει τη σημασία του σεβασμού και της ενίσχυσης της διαφορετικότητας ως προσόντος. Τέλος, η γόνιμη αξιοποίηση της τεχνολογίας και των ψηφιακών μέσων σε συνδυασμό με τη σύνδεση νέων και παλαιών γνώσεων κρίνεται απαραίτητη, προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή μετάβαση της γνώσης από το ένα σκέλος σε κάποιο άλλο ή από το ένα πεδίο σε κάποιο διαφορετικό και νέο για τους

διδασκομένους (Κονιόρδος, 2010).

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά στις επαγγελματικές δεξιότητες, αυτές σχετίζονται με την προσπάθεια του εκπαιδευτικού να συντονίσει καταλλήλως τη διδασκαλία του και να διαχειριστεί τον τρόπο της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Πρόκειται, δηλαδή, ουσιαστικά για τη δυνατότητα συνεργασίας με άλλες ομάδες, μαθητές και γονείς με σκοπό την επίτευξη των εκάστοτε σκοπών που έχει ορίσει η ομάδα. Επιπρόσθετα, αναφέρεται στην ικανότητα του εκπαιδευτικού να προσαρμόζει τις κατάλληλες πολιτικές στο πλαίσιο του μαθήματος και να αξιοποιεί κατάλληλα τις υλικοτεχνικές και ψηφιακές υποδομές που του παρέχονται, προκειμένου να εξασφαλίσει στους μαθητές τις περισσότερες και πιο αποτελεσματικές δυνατότητες μάθησης και απόκτησης πληροφοριών. Το γεγονός αυτό, βέβαια, προϋποθέτει μια διαδικασία αξιολόγησης της διδασκαλίας και των επιδόσεων των μαθητών, για να ελέγχεται διαρκώς το επίπεδο κατανόησης και αποδοτικότητας τόσο από την πλευρά των διδασκομένων όσο και από την πλευρά των διδασκόντων, εφόσον οι τελευταίοι είναι υπεύθυνοι για την αποτελεσματικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Κανυ, 2006).

Επιπλέον, όπως καθίσταται κατανοητό και από τον πίνακα, το πλαίσιο αυτό των «ικανοτήτων» των καθηγητών περιλαμβάνει και τις προδιαθέσεις που οφείλουν να διαθέτουν οι εκπαιδευτικοί, για να ανταποκρίνονται κατάλληλα στις ανάγκες των μαθητών και στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς εργασίας. Πρόκειται, στην ουσία, για τις διάφορες αξίες, τις πεποιθήσεις, τις στάσεις και τις απόψεις που χαρακτηρίζουν τους εκπαιδευτικούς και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο διδασκαλία τους. Αυτός ο τομέας «ικανοτήτων» σχετίζεται με την έντονη επιθυμία για ομαλή και γόνιμη συνεργασία μεταξύ τόσο μαθητή – καθηγητή όσο και μεταξύ των συναδέλφων. Συγχρόνως, ιδιαίτερα σημαντική θεωρείται και η συνεχής κατάρτιση και η δια βίου μάθηση, ώστε να καταφέρνει ο διδάσκων να βελτιώνεται διαρκώς και να εμπλουτίζει διαρκώς τις γνώσεις του, στοιχείο ιδιαίτερος βοηθητικό και για τα ίδια τα παιδιά (Hargreaves, 2003).

Ακόμη, καίρια φαίνεται να είναι η ανάγκη και η προσπάθεια για ανάπτυξη καινοτομιών και πρωτότυπων ιδεών διδασκαλίας, ώστε ο καθηγητής να ελκύει περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών, να τους εμπνέει και να τους οδηγεί σταδιακά και μεθοδευμένα στην αναζήτηση γνώσεων. Επίσης, χρειάζεται να καλλιεργείται ιδιαίτερος το δημοκρατικό πολίτευμα, χαρακτηριστικό που προωθείται μέσω του αλληλοσεβασμού και της επιδίωξης γόνιμων διαλόγων στο πλαίσιο της τάξης και της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Βέβαια, σημαντικό είναι και ο εκπαιδευτικός να ενδιαφέρεται για την αυτοκριτική και να επιδιώκει την αυτοαξιολόγησή του, με σκοπό την διαρκή αυτοβελτίωσή του (Κοντάκος, 2014).

Τέλος, στο πλαίσιο «ικανοτήτων» των εκπαιδευτικών περιλαμβάνονται και οι εγκάρσιες δεξιότητες που, όπως αναφέρθηκε και στο πλαίσιο «ικανοτήτων» των μαθητών, διατρέχουν όλες τις υπόλοιπες ικανότητες και δεξιότητες και είναι ουσιαστικά απαραίτητες για αυτές. Όπως φαίνεται, άλλωστε, και στον πίνακα, οι εγκάρσιες δεξιότητες περιλαμβάνουν στοιχεία και από τους άλλους τρεις τομείς που αναλύθηκαν. Σε κάθε περίπτωση, όμως, οι βασικότερες εγκάρσιες δεξιότητες είναι η προσπάθεια του εκπαιδευτικού να μορφώνεται διαρκώς και να αποκτά συνεχώς επιπρόσθετες γνώσεις και προσόντα, αλλά και η επιθυμία και επιδίωξη του

να προωθεί την ομαδοσυνεργατικότητα στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να εμπνέει τους μαθητές να μαθαίνουν πώς να μαθαίνουν (Singh, 2008).

Ως εκ τούτου, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι στην ουσία το πλαίσιο «ικανοτήτων» των εκπαιδευτικών δεν αποτελείται από εξ ολοκλήρου νέα προσόντα και δεξιότητες, αλλά περιλαμβάνει ένα σύνολο παλαιών δυνατοτήτων που έχουν αναβαθμιστεί κατάλληλα και που είναι πλέον σε θέση, λόγω της ευρύτερης καλλιέργειάς τους, να ανταποκριθούν ικανοποιητικά στις ανάγκες των σύγχρονων ατόμων και στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς εργασίας. Για αυτό το λόγο, όλοι οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να προσαρμόζονται στα ανάλογα σύγχρονα εκπαιδευτικά και παιδαγωγικά δεδομένα και να συμβάλλουν όσο το δυνατόν περισσότερο στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της αποτελεσματικότητας στη διδασκαλία (Grant, 2000; Scardamalia, 2002).

Συμπεράσματα

Αναλογιζόμενοι, λοιπόν, όσα προαναφέρθηκαν μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε τη σημασία ύπαρξης και καλλιέργειας ορισμένων ικανοτήτων τόσο εκ μέρους των μαθητών όσο και εκ μέρους των καθηγητών, προκειμένου να είναι δυνατόν η εκπαιδευτική διαδικασία να παρέχει όσο το δυνατόν περισσότερες δυνατότητες στους μαθητές.

Σε κάθε περίπτωση, είναι απόλυτα κατανοητό ότι η διδασκαλία και η εκπαίδευση γενικότερα αποσκοπεί κατά κύριο λόγο στην μεταβίβαση γνώσεων και πληροφοριών στους μαθητές και φυσικά στην προετοιμασία τους για τη γόνιμη εισαγωγή τους στο μελλοντικό εργασιακό τους περιβάλλον. Η νέα κατάσταση πραγμάτων που προωθείται και οι απαιτήσεις που ανακύπτουν ως χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας της γνώσης προϋποθέτουν την πλήρη και πολύπλευρη εκπαίδευση των ατόμων και την αντίστοιχη δυνατότητα να ανταποκρίνονται σε ποικίλα και διαφορετικά εργασιακά περιβάλλοντα και συνθήκες (Salmi, 2003). Η αναμόρφωση των επαγγελματιών, η εισαγωγή νέων τρόπων πραγμάτωσης των τελευταίων και η εμφάνιση πολλών νέων τεχνικών και μεθόδων σε όλες τις εργασίες απαιτούν επαγγελματίες έτοιμους να μετεκπαιδευτούν και ανοικτούς σε νέες προκλήσεις που περιλαμβάνουν πολλές φορές την ανατροπή της ισχύουσας συνθήκης (Hargreaves, 2003).

Για αυτό το λόγο, άλλωστε, οι εκπαιδευτικοί προωθούν την ανάπτυξη καινοτομιών, τη συνεργατικότητα και το ομαδικό πνεύμα, αλλά και τη δια βίου μάθηση, η οποία είναι ιδιαίτερα σημαντική σε όλα τα επίπεδα του ανθρώπινου βίου. Μέσω αυτών οι μαθητές εθίζονται σταδιακά σε ένα νέο τρόπο σκέψης πλήρως εξελικτικό και μεταστατικό (Singh, 2008). Παύουν να προσκολλώνται σε κείμενες γνώσεις και σε ικανότητες που έχουν αποκτήσει και οι οποίες έχουν ολοκληρωθεί και μεταβαίνουν σε ένα πιο εγκάρσιο είδος ανάπτυξης δεξιοτήτων, το οποίο έγκειται στη διαρκή και συστηματική επέκταση της μόρφωσης και τη δυνατότητα ανταπόκρισης σε διαφορετικές συνθήκες με νέα πρόσωπα και μεθόδους (Sahlberg, 2010).

Αυτό προϋποθέτει, όμως, και την ικανότητα προσαρμογής σε νέα τέτοιου είδους δεδομένα, γεγονός που επιτυγχάνεται μέσα από τη συνακόλουθη και ανάλογη μορφή διδασκαλίας. Συγχρόνως, απαραίτητη θεωρείται η προσπάθεια των εκπαιδευτικών να μεταδώσουν στους νέους και την αξία του τρόπου μάθησης, δηλαδή «μαθαίνω πώς να μαθαίνω». Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να αναζητούν διαρκώς πληροφορίες οι ίδιοι, να αποκτούν γνώσεις και να ασκούν κριτική, για να επιτύχουν τον τελικό σκοπό τους. Δεν εφησυχάζονται στην υπάρχουσα κατάσταση πραγμάτων, αλλά μεταβάλλουν τις δεξιότητες και τις ικανότητες τους στο εκπαιδευτικό περιβάλλον μεταφέροντας αυτήν την παράδοση αργότερα και στο εργασιακό επίπεδο (Keklik, 2016).

Βέβαια, η σημαντικότερη προϋπόθεση για την εξασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης και διδασκαλίας είναι η ανταπόκριση στις σύγχρονες ανάγκες και απαιτήσεις και η προσπάθεια εφοδιασμού των μαθητών με όλα τα απαραίτητα προσόντα που αυτοί χρειάζονται, για να απορροφηθούν αποτελεσματικά στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, για να γίνει κάτι τέτοιο εφικτό, καίρια θεωρείται και η αυτοαξιολόγηση των αποδόσεων και του τρόπου δράσης τόσο εκ μέρους των μαθητών όσο και των εκπαιδευτικών (Grant et al., 2000). Μέσα από το διαρκή αναστοχασμό και την προσωπική εκτίμηση της δράσης και των επιτυχιών εκπαιδευτικού και εκπαιδευόμενων μπορεί να επιτευχθεί και η αντίστοιχη ενίσχυση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και η παροχή των απαραίτητων εκείνων ικανοτήτων που χρειάζεται η σύγχρονη εργασία και τα επαγγέλματα των μεταβιομηχανικών κοινωνιών γνώσης (Kanu, 2006).

Καθίσταται, επομένως, σαφές ότι οι ικανότητες και τα προσόντα των ατόμων δεν διαφοροποιούνται εντελώς αλλά αντιθέτως υφίστανται μία μικρή αλλαγή διατηρώντας το βασικό πυρήνα τους, τη δυνατότητα προσαρμογής τους σε νέα δεδομένα και μεταβολής του τρόπου σκέψης και ανάπτυξης των ικανοτήτων τους, προκειμένου να προσαρμόζονται κατάλληλα στις αντίστοιχες απαιτήσεις. Αυτό αφορά τόσο τους εκπαιδευόμενους όσο και τους εκπαιδευτικούς, καθώς οι μεν προετοιμάζονται για την εισαγωγή τους στην κοινωνία της γνώσης ως πολίτες και επαγγελματίες και άρα θα πρέπει να συνηθίσουν σε αυτόν τον νέο τρόπο λειτουργίας και δράσης και οι άλλοι αναλαμβάνουν διττό ρόλο: από τη μια πλευρά αποτελούν ήδη μέρος της αγοράς εργασίας και των χαρακτηριστικών της βάσει της κοινωνίας της γνώσης και αφετέρου καλούνται να προετοιμάσουν τους εκπαιδευόμενους για αυτή τη νέα φάση της ζωής τους και να τους στηρίξουν παρέχοντας τους όλα τα απαραίτητα εφόδια, τα οποία πρώτα οι ίδιοι έχουν ενστερνιστεί και εφαρμόσει (Ciolan et al., 2014; Kanu, 2006; Kazanin, 2017).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Bulturbayevich, M. B. (2021). Challenges of Digital Educational Environment. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 4, 54-60.
- Ciolan, L., Petrescu, A., Radulescu, C., & Bucur, C. (2014). Training teachers to use digital resources for the knowledge society. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 128, 415-419.
- Contiua, L. C., Gaborb, M. R., & Stefanescuc, D. (2012). Hofstede's cultural dimensions and student's ability to develop an entrepreneurial spirit. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 46, 5553-5557.
- García-Peñalvo, F. J., Hernández-García, Á., Conde, M. Á., Fidalgo-Blanco, Á., Sein-Echaluce, M. L., Alier-Forment, M., ... & Iglesias-Pradas, S. (2017). Enhancing education for the knowledge society era with learning ecosystems. In *Open Source Solutions for Knowledge Management and Technological Ecosystems* (pp. 1-24). IGI Global.
- Grant, C. A., & Wieczorek, K. (2000). Teacher education and knowledge in “the knowledge society”: The need for social moorings in our multicultural schools. *Teachers College Record*, 102(5), 913-935.
- Hargreaves, A. (2003). *Teaching in the knowledge society: Education in the age of insecurity*. Teachers College Press.
- Kanu, Y. (2006). ‘Currere’ to the rescue? Teachers as ‘amateur intellectuals’ in a knowledge society. *Journal of the Canadian Association for Curriculum Studies*.
- Karpov, A. O. (2017). The problem of separating the notions of “knowledge” and “information” in the knowledge society and its education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 237, 804-810.
- Kazanin, O. I., & Drebenstedt, C. (2017). Mining education in the 21st century: global challenges and prospects. *Записки Горного института*, 225, 369-375.
- Keklik, D. E. (2016). Value orientations of candidate teachers in knowledge society. *Eurasian Journal of Educational Research*, 16(66), 355-372.
- Salmi, J. (2003). Constructing knowledge societies: new challenges for tertiary education. *Higher Education in Europe*, 28(1), 65-69.
- Scardamalia, M. (2002). Collective cognitive responsibility for the advancement of knowledge. *Liberal education in a knowledge society*, 97, 67-98.
- Sahlberg, P., & Boce, E. (2010). Are teachers teaching for a knowledge society?. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 16(1), 31-48.
- Singh, R. P. (2008). *Teaching teachers for a knowledge society*. Gyan Publishing House.
- Αμανατίδης, Ν. (2014). *Mobile Learning, Η Μάθηση μέσω Κινητών Συσκευών*.

Ψηφιακές και Διαδικτυακές Εφαρμογές στην Εκπαίδευση, 1-14.

Δερμιτζάκης, Μ., & Ιωαννίδη, Β. (2004). *Ο σύγχρονος ρόλος του εκπαιδευτικού– Αξιοποίηση αρχών της προαγωγής της υγείας στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Τιμητικός Τόμος Λουκά Σπάρου, 329-339.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Βασικές ικανότητες για έναν κόσμο που αλλάζει, COM (2009) 640 τελικό, Βρυξέλλες, 25.11.2009

Κονιόρδος, Σ. & Φωτόπουλος, Ν. (2010). *Φτώχεια, Ανισότητες και Εκπαίδευση στο πλαίσιο της Παγκοσμιοποίησης*, Κέντρο Ανάπτυξης Εκπαιδευτικής Πολιτικής, ΓΣ.Ε.Ε.

Κοντάκος, Α. (2014). Μοντέλα σχεδιασμού και Ανάπτυξης Εκπαιδευτικών Μονάδων. *ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ*, 9.

Πασιάς, Γ., Φλουρής, Γ. & Φωτεινός, Δ. (2019). *Παιδαγωγική και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Γρηγόρη.

Συμβούλιο της Ε.Ε., Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010: Επείγουσα ανάγκη μεταρρυθμίσεων για να επιτύχει η Στρατηγική της Λισαβόνας, Κοινή ενδιάμεση έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής για την εφαρμογή του «Ε και Κ 2010», Βρυξέλλες, 26.2.2004

Συμβούλιο της Ε.Ε., Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 15.11.2007 σχετικά με τη βελτίωση της ποιότητας της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, Ε.Ε. C 300 της 12.12.2007

Συμβούλιο της Ε.Ε., Σύσταση για τις βασικές ικανότητες της δια βίου μάθησης, Ε.Ε. L394/10, Βρυξέλλες, 30.12.2006

